

Lite om gården Baskemölla 4.

Fiskeläget Baskemölla har vuxit fram genom århundrande med slit och umbärande till dagens semesterparadis. Gården Baskemölla 4 är en del av denna historia. Namnet Baskemölla är gammalt och står redan 1525 att finna i den danska Jordebalken. Såsom namnet anger så har det sedan urminnes tider funnits en kvarn i byn, troligtvis en vattenkvarn byggd längs den bäck som idag är kulverterad men vars mynning man kan se nere i hamnen. Visst har det varit ett fiskeläge men inte enbart. År 1675 beskrivs byn på en karta över Skåne som ett bysamhälle med gårdslägenheter och mjölkvarn. Folkbokföringen visar även på en blandad befolkning. Från kanske fyra gårdar och ett 20-tal fiskare på 1600-talet till 60-tal fiskare och ca 10 gårdar samt några skeppare och kustbevakare under 1800-talet.

Baskemölla 4 var en av de gamla gårdarna. Genom arv och ingifte så ändrades de tillhörande ägorna. Man bytte och köpte mark för att skapa mer hanterliga odlingslotter. Själva gårdsbyggnaden låg i byns södra del, vilket idag betyder ovanför Kråsabo och dagens vattenreningsverk. Gården var ett skattehemman. I handlingarna anges att mantalet var 1/8. Det var måttet på den skattesats som påfördes gården. I rika bygder kunde ett hemman ha mantalet 1/1. Det betydligt lägre mantalet för Baskemölla 4 visar att ägorna inte var högproduktiva. De var steniga och krävde mycket arbete och slit för att kunna odlas.

Ålafisket var även en del av gårdens försörjning. I den meningen var bönderna även fiskare. Österlen var Skånes baksida. Det berättas att under andra halvan av 1800-talet ville Landshövdingen i Kristianstad göra något för den fattiga och hårt arbetande befolkningen. Han fick idén till att Österlen borde vara lämplig för fruktodling. Han uppmanade Sveriges befolkning att skicka in äppelkärnor som sedan skulle delas ut till de som vill prova på att odla frukt. Han fick stort gensvar. I mer seriösa källor så framhålls att fruktodlingar var mer generell på frammarsch. Det fanns en ökande efterfrågan. I Kikvik startade Henric Åkesson fruktodlingarna ca 1890. Österlen var speciellt lämplig genom sena vårar och milda höstar samt kalkhaltiga jordar. Mot slutet på 1800-talet hade fruktodlingen tagit fart.

Bygemenskapen var viktig och utgjorde en trygghet för åborna, som bönderna kallades. Under 1800-talets senare hälft drevs gården av Hans Åkesson. Vid hans död gick gården i arv till sonen Anders Hansson, som var född 1873. Anders Hans, som han kallades, fick vara med om två stora bränder, 1889 och 1894, då stora delar av Baskemölla lades i aska. Han beslöt att bygga upp gården igen men dock inte på samma plats utan på hans marker strax utanför byn vid vägen mot Gladsax. Han ville vara säker på att gården inte skulle brinna upp igen. Sparsamhet var en dygd och man återanvände allt man kunde. Vi hittade också några takbjälkar som var svedda av brand när vi renoverade de stora boningshuset år 2000. Vi tror att han var extra glad över sitt beslut eftersom Baskemölla brann ånyo 1913.

Anders Hans gjorde vissa viktiga förändringar i den gamla planlösningen. Den för äldre hus typiska rummet, illaren, som används för att med eld värma huset och vilken nåddes genom en dörr på utsidan togs bort och ersattes med mer moderna spisar. Man behöll själva sättugnen men sågade upp en lucka så att ungen kunde eldas från salen istället för bakifrån som brukligt. Köksregionerna hade sin egen eldstad och skorsten, som idag är riven. Dagens kök var tidigare fyra små utrymmen. Ett rum för att hantera mjölken, ett för att kunna diska, ett för att laga mat och ett brygghus med stege till vinden. Den bortre delen av boningshuset hade ingen uppvärmning. Vidare avsatte Anders Hans en stor del av ytorna för förråd och

uthus till att bygga gårdens bäst isolerade rum. I den skulle frukten förvaras och kallades därför frukthuset. Ett tydligt tecken på att Anders Hans i tidens anda även hade startat fruktodlingar på sina ägor. En länga inrymde hönsbush, kolförråd och höskulle. Det byggdes sedan om 1972 av Karin Lidmar till ett boningshus med fyra rum och kök.

Anders Hans gifte sig med Botilda som var född 1878. Hon var änka efter Emil Larsson och hade redan tre barn John, Elin och Albert. Bothilda och Anders Hans drev jordbruket fram till mitten på 1950-talet. Det sägas att Bothilda tyckte om blommor och att hon anlade trädgården med buxbomhäckarna och de gamla rosorna samt många andra blommor i öppen jord som idag är gräsmatta. Det fanns tre äppelträd varav ett har dött.

Elin dotter Astrid Westford har beskrivit livet i gården i olika artiklar. Det odlades råg på de steniga och magra åkrarna. Med lie slogs rågen. Den bands ihop till nektar för att torka. Sedan kördes de till gården för att tröskas innan rågen kunde malas i möllan. Man hyrde tröskan för ett par dagar och det var ett hårt arbete att hinna med att tröska allt. Så småningom skaffade de sig en självbindare, vilket kraftigt underlättade arbetet. Detta skedde någon gång mellan 1940 till 1950. Man kan se det genom att man var tvungen att höja den fria höjden till portarna till uthusen. Takstolar fick kapas och bärningen läggas om. Troligtvis samtidigt drog man in vatten till djuren, gjöt nya golv och ny gödselstad av betong.

Lantbruket drevs med 2 hästar, 6 kor, grisar, får och höns. Under sommaren gick korna på bete på någon av ägorna ofta en bit ifrån gården. Anders Hans och Bothilda körde då ut varje morgon och kväll för att mjölka. Mjölkning skedde förstås för hand. Fiskarna och andra i byn kunde köpa färsk mjölk och ägg på gården. De betalade till Anders Hans. Ibland fick de dock tillbaka några slantar av Bothilda när hon tyckte att de hade fått betala för mycket. Det gick ingen nöd på gården.

Nymodigheter som traktorer var inget för Anders Hans. När hans kära häst, Brunan, dog lade han av. Markerna styckades och såldes. Bland annat såldes åtta tunnland äng, skog och strandmarker (dvs. 40 000 m²) till Baskemölla Simsällskap år 1951 för 15 000:- . Området i dag kallas Baskemölla Fritidsområde och inrymmer dagens campingplats, tennisbana och badplats s.k. Flaget. Anders Hans dog 1957 men Bothilda levde ända till 1971.

En av sönerna, John, åkte till Amerika, men kom så småningom hem igen. Det berättas att det är han som putsat om gavelväggen mot gatan på boningshuset. Den putsen är än idag, efter ca 70 år, i bästa skick. Elin bildade egen familj och hade ett hus i Baskemölla. Albert var hemmasonen. Han gifte sig aldrig utan bodde på gården med sin gamla mamma till Bothildas död. Det sägs att på vintrarna sov Albert och Bothilda i köket för värmens skull.

Albert var inte lagd för lantbruk. John ville få ut sina pengar. Ingen var beredd att ta över och driva gården vidare. Efter avstyckningen av markerna såldes gården 1972 till Karin Lidmar. Gården hade då beteckningen Baskemölla 4:21. Albert flyttade in i en lägenhet i Simrishamn.

Stockholm den 2 juli 2020

Håkan Stille och Karin Stille Lidmar